

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В ТЛУМАЧЕННІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАКОНІВ УКРАЇНИ

Козинець Олена Гаврилівна,
завідувач кафедри
правоохоронної діяльності та
загальноправових дисциплін,
юридичного факультету
Навчально-наукового інституту права і
соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
кандидат історичних наук, доцент
elena_8067@ukr.net

Ліксман Вячеслав Юрійович,
студент групи АЮ-211
юридичного факультету
Навчально-наукового інституту права і
соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
slavik.acount@gmail.com

Особливим повноваженням Конституційного Суду України (далі – КСУ), яке повинне захищати Конституцію України, гарантувати свободи та права людини та громадянина, забезпечувати стабільність і постійність конституційного ладу, попереджати всі різновиди порушень прав, є офіційне тлумачення Основного Закону та розв'язання питань про конституційність законів України.

Конституційне тлумачення має певні особливості, що відрізняють його від інших видів тлумачень. Йому характерна офіційність, його здійснює компетентний орган держави. Конституційне тлумачення закріплене в чинному законодавстві як окрема правомочність КСУ, реалізація якого відбувається шляхом прийняття за процедурою особливого розгляду спеціального рішення щодо тлумачення певної норми Конституції [1, с. 813].

Офіційним тлумаченням є пояснення мети та суті норм права, яке закріплюється в особливому нормативно-правовому акті органом, який має на це право, у рамках його повноважень і відрізняється юридично обов'язковою силою для всіх суб'єктів, які використовують норми, котрі тлумачаться [2].

Офіційне тлумачення поділяється на два види: нормативне (загальне) та казуальне (індивідуальне). Нормативним (загальним) тлумаченням є здійснення КСУ роз'яснення під час вирішення справ щодо офіційного тлумачення Основного Закону за конституційними зверненнями чи поданнями певних суб'єктів. Казуальним (індивідуальним) тлумаченням є здійснення тлумачення за конституційними поданнями певних суб'єктів КСУ під час вирішення справ щодо реалізації інших своїх повноважень [3, с. 95].

Мета конституційного тлумачення – офіційно встановити однозначне розуміння та застосування конституційних норм на всій території України. Суттю правової природи тлумачення норм Основного Закону є їх уточнення, роз'яснення, з'ясування, інтерпретація, встановлення або виявлення їх реального змісту. КСУ повинен надавати лише кваліфіковане, об'єктивне, «адекватне роз'яснення, уникаючи як обмежуючого, так і розширювального змісту, який може невинувато змінювати сферу регуляційного впливу норм Конституції», і водночас не допускати можливості зміни конституційної норми шляхом її роз'яснення, не додаючи до неї нічого нового, щоб не перетворитися на законодавця [4, с. 198].

Конституційне тлумачення є однією з іманентних ознак діяльності КСУ. Це обумовлено вимогами вмотивованості та обґрунтованості рішень суду, верховенством права та правовою визначеністю. Використання універсальних правил тлумачення конституційних норм обумовлено властивостями певної справи, що є об'єктом конституційного судочинства. КСУ обачно здійснює повноваження щодо роз'яснення норм Конституції з додержанням одного з конституційних принципів – поділ влади. Так, КСУ не здійснює тлумачення Основного Закону, якщо в чинному законодавстві наявні певні прогалини чи колізії. Одним із проблемних припущень КСУ є припущення щодо можливості існування прогалин у нормах Конституції України, зважаючи на її природу як основного закону держави та суспільства загалом, а також «відкритий» характер конституційних норм [5, с. 88].

Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року було змінено компетенції КСУ, відповідно до якого розгляд Конституційним Судом питань про офіційне роз'яснення законів України було скасовано [6]. Норма «офіційне тлумачення законів України» відсутня у Конституції, тобто такий вид правової діяльності в чинному українському законодавстві не врегульований. Однак серед повноважень Конституційного Суду є розв'язання питань про конституційність законів України та інших нормативно-правових актів, визначених чинним законодавством, тобто КСУ перевіряє, чи відповідає закон Конституції України, чи ні, повноваження змінювати чи додавати певні норми до закону відсутні.

Діяльність КСУ щодо тлумачення конституційних норм забезпечує встановлення верховенства Конституції України, забезпечує її одноманітне застосування, законні очікування, правову визначеність, попереджає та припиняє зловживання державними органами своїми владними повноваженнями чи свободами та правами. Невіддільною частиною офіційного тлумачення правових норм є необхідність звернення КСУ до оцінювальних понять, котрі «накладаються» на конституційні норми, що є об'єктом конституційного тлумачення або юридичним базисом для правової позиції у інших категоріях справ [5, с. 89].

Таким чином, офіційне тлумачення, що здійснюється КСУ, відіграє особливу роль і має важливе значення в інтерпретаційній діяльності. У порівнянні з тлумаченням, яке здійснюється іншими державними органами, організаціями й установами, офіційному тлумаченню характерна вища юридична сила, адже рішення КСУ є обов'язковими для всіх органів, організацій та установ. Це тлумачення особливо важливе, адже воно вирішує конфлікти та колізії, що виникають у конституційно-правовому полі України; допомагає правильно розуміти та застосовувати конституційні норми з урахуванням реалій, що розвиваються. Офіційне тлумачення сприяє розвитку конституційного права, забезпеченню стабільності та постійності конституційного ладу, ствердженню конституційної законності та захисту прав і свобод людини та громадянина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наливайко О. І., Сеньків О. М. Теоретико-прикладні проблеми тлумачення Конституції України та законів України Конституційним Судом України. *Молодий вчений*. № 2 (17). 2015. С. 813-816.

2. Офіційне тлумачення Конституції та законів України як одна із форм забезпечення судового захисту прав людини і громадянина Конституційним Судом України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_17870#:~:text=Офіційне%20тлумачення%20–20це%20роз%27яснення,норми%2C%20що%20роз%27яснюються (дата звернення: 09.05.2022).

3. Єзеров А. А. Тлумачення Конституції України: способи, межі, зміст. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 95-99.

4. Головенко Д., Попадинець Г. Особливості тлумачення Конституції України Конституційним Судом України. Незалежність України: права людини та національна безпека. збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21 травня 2021 р.). НУ «Львівська політехніка». Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. С. 197–199.

5. Савчин М. В., Марчук Р. В. Основні принципи діяльності Конституційного Суду України по тлумаченню Конституції України. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2009. С. 83–89.

6. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 10.05.2022).

УДК 340.12

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЖЕРЕЛО (ФОРМА) ПРАВА

Козинець Олена Гаврилівна,
завідувач кафедри правоохоронної діяльності та
загальноправових дисциплін,
юридичного факультету
Навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
кандидат історичних наук, доцент
elena_8067@ukr.net

Пода Руфіна Вячеславівна,
студентка групи КЮ-211
юридичного факультету
Навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
rufina.poda@gmail.com

Проблема співвідношення понять «джерело права» та «форма права», незважаючи на свою давність, досі залишається актуальною. Вирішення цього питання є надзвичайно важливим для правозастосовного механізму.

Поняття джерела «форми» права розглядалися багатьма вченими, одні ототожнюють ці поняття, інші – не знаходять нічого спільного між ними [1, с. 16].

Ми поділили всіх науковців, котрі досліджували це питання, на три групи.

Ті, хто тлумачать ці поняття не як синоніми. Так, М. В.Цвік та О. В.Петришин визначають окремо форму права як сукупність визнаних конкретною державою офіційно-документальних способів зовнішнього виразу та закріплення правових норм [2, с. 178].

Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. розрізняють форму права зовнішню та внутрішню. Під внутрішньою формою права вони розуміють внутрішню організацію права (систему права) [3, с. 149]

Зовнішня форма права, на їх думку, являє собою способи закріплення правових норм та їх зовнішнього вираження (юридичне джерело права).

Г. Шершеневич стверджував, що під терміном «джерело права» розуміють: сили, що творять право, матеріали, покладені в основу того чи іншого законодавства, історичні пам'ятки, які колись мали значення діючого права, засоби пізнання чинного права [4, с. 369].

Також існує й інша категорія науковців, котра вважає, що джерела та форми права мають спільне значення тільки при певному підході до тлумачення, наприклад Тополевський Р. Б., Федіна Н. В., розрізняють матеріальні, ідеальні та юридичні джерела права. Під матеріальними визначають матеріальні умови функціонування суспільства. Ідеальні – основоположні принципи та теорії, які кладуться в основу правової системи. Юридичні (формальні) – виражені назовні засоби обґрунтування юридичної обов'язковості норм права